

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО

PECULIARITIES OF PRACTICAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHER AT PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті висвітлено особливості практичної підготовки майбутнього вчителя у педагогічних ЗВО. Зазначено, що саме на етапі підготовки у педагогічному ЗВО закладається фундамент компетенції учителя, що забезпечує успішність його майбутньої професійної діяльності в умовах трансформації української освіти та дозволяє прискорити включення випускника ЗВО у трудову діяльність і створює можливість його професійної самореалізації. Визначено, що основними ідеями щодо покращення якості вищої педагогічної освіти є: гуманізація педагогічної освіти; демократизація педагогічної освіти; безперервність педагогічної освіти. Для того, щоб професія вчителя була затребуваною та цікавою для випускників шкіл, у педагогічних ЗВО створена система безперервної освіти «школа – ЗВО», в якій дотримано наступність основних програм профільного навчання та додаткової освіти з базовими курсами вищої педагогічної освіти в єдиному культурному просторі, що служить поштовхом до випереджальної освіти. Базовими змістовними компонентами випереджальної професійної підготовки учителя у педагогічному ЗВО виступають: набуття студентами власної цілісної картини професійної реальності та ціннісно-сміслової орієнтації на педагогічну діяльність, становлення та прояв суб'єктності у професійній діяльності, набуття здібностей та досвіду конструювання власної педагогічної системи. Основними засадами практичної підготовки майбутніх вчителів є: зв'язок теорії та практики; послідовний та системний розвиток професійних умінь та навичок; функціональний зв'язок із майбутньою професійною діяльністю; наочність практичного навчання студентів; поступове посилення самостійності та відповідальності професійної діяльності; розвиваючий характер практичного навчання студентів. Доведено, що для покращення професійної підготовки сучасних вчителів у педагогічних ЗВО варто акцентувати увагу на наступних аспектах: залучення до педагогічної професії мотивованих та підготовлених абітурієнтів передбачає створення розгалуженої мережі педагогічних класів; підготовку у педагогічному ЗВО необхідно здійснювати відповідно до вироблених ідей у процесі реалізації проекту модернізації педагогічної освіти на основі модульного принципу організації змісту освіти; реалізація виховної програми педагогічного ЗВО має відбуватися у руслі формування громадсько-активної та соціально-відповідальної особистості; педагогічна практика має бути відповідним чином організована: студенти повинні чітко усвідомлювати, яких саме результатів вони мають досягти у процесі педагогічної практики, знати її проміжні завдання, бути мотивованими щодо досягнення її цілей.

Ключові слова: освітній процес, майбутні вчителі, практична підготовка, педагогічні ЗВО, випереджальна освіта, педагогічна практика.

The article highlights the peculiarities of the practical training of the future teacher in pedagogical higher education institutions. It is noted that it is at the stage of preparation in a pedagogical higher education institution that the foundation of a teacher's competencies is laid, which ensures the success of his future professional activity in the conditions of the transformation of Ukrainian education and allows to accelerate the inclusion of a graduate of the higher education institution in work and creates an opportunity for his professional self-realization. It was determined that the main ideas for improving the quality of higher pedagogical education are: humanization of pedagogical education; democratization of pedagogical education; continuity of pedagogical education. In order for the teaching profession to be in demand and interesting for school graduates, the system of continuous education "school - higher education" has been created at pedagogical higher educational institutions, in which the continuity of the main programs of specialized training and additional education with the basic courses of higher pedagogical education is observed in a single cultural space, which serves as an impetus for anticipatory education. The basic content components of advance professional training of a teacher in a pedagogical higher education institution are: acquisition by students of their own integral picture of professional reality and value-meaning orientation to pedagogical activity, formation and manifestation of subjectivity in professional activity, acquisition of abilities and experience in designing one's own pedagogical system. The main principles of practical training of future teachers are: connection of theory and practice; consistent and systematic development of professional skills and abilities; functional connection with future professional activity; visibility of students' practical training; gradual strengthening of independence and responsibility of professional activity; developing nature of students' practical training. It has been proven that in order to improve the professional training of modern teachers in pedagogical higher education institutions, attention should be paid to the following aspects: attracting motivated and prepared applicants to the teaching profession involves the creation of an extensive network of pedagogical classes; training in a pedagogical higher education institution must be carried out in accordance with the ideas developed in the process of implementing the project of modernization of pedagogical education based on the modular principle of organizing the content of education; the implementation of the educational program of the pedagogical higher edu-

УДК 378.013:37.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.1>

Довженко Т.О.,
докт. пед. наук, професор,
професор кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Небитова І.А.,
докт. філософії,
доцент кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

cation institution should take place in the direction of the formation of a socially active and socially responsible personality; pedagogical practice should be organized accordingly: students should clearly understand what results they should achieve in the process of peda-

gogical practice, know its intermediate tasks, be motivated to achieve its goals.

Key words: educational process, future teachers, practical training, pedagogical higher education, anticipatory education, pedagogical practice.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному суспільному житті особливо гостро постає питання підготовки сучасного покоління вчителів, здатних брати активну участь у реалізації завдань модернізації освітньої системи. Саме процеси модернізації освіти об'єктивно зумовлюють активні пошуки можливостей щодо вдосконалення вищої педагогічної освіти, адже з огляду на потреби суспільства майбутній учитель повинен володіти сукупністю компетенцій, що забезпечують його готовність до діяльності в мінливому суспільстві, гнучкість і критичність мислення, що дозволяють осмислено сприймати та оцінювати основні характеристики освітнього середовища, прогнозувати шляхи їх вирішення, створювати умови, найбільш сприятливі для адаптації та розвитку особистості учня відповідно до його потреб, інтересів та особливостей. З огляду на це можна припустити, що якісна неперервна багаторівнева практична підготовка вчителя можлива лише у педагогічних ЗВО.

Саме на етапі підготовки у педагогічному ЗВО закладається фундамент компетенцій учителя, що забезпечує успішність його майбутньої професійної діяльності в умовах трансформації української освіти та дозволяє прискорити включення випускника ЗВО у трудову діяльність і створює можливість його професійної самореалізації. Нові Державні освітні стандарти надають ЗВО значну академічну свободу в пошуку шляхів випереджувачої професійної підготовки вчителів. Це визначає необхідність розробляти та реалізовувати такі основні освітні програми професійної підготовки, що враховують перспективні вимоги до вчителя як суб'єкта, який опанував різні види та функції професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема практичної підготовки майбутніх учителів завжди була цікавою для науковців як минулого так і сьогодення. Так, у вибраних творах В. Сухомлинського розкрито специфіку педагогічної професії. У дослідженнях С. Білоконного та С. Кара висвітлено організацію керівництва педагогічною практикою як важливу умову формування професійної компетентності студентів та рефлексивних умінь майбутнього вчителя. Групою науковців (Н. Авшенюк, Л. Дяченко, К. Котун, М. Марусинець, О. Огієнко, О. Сулима, Н. Постригач) було проаналізовано зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів. Учені В. Ковальчук та І. Табачек досліджували

проблему формування та розвитку особистості вчителя в умовах глобалізації та інформаційної революції. У наукових здобутках Л. Манчуленко розкрито процес формування творчого стилю діяльності майбутніх педагогів у процесі педагогічної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як відомо, цілі та завдання педагогічної освіти визначають його спрямованість на задоволення потреб особистості та суспільства. У зв'язку з цим можна виділити три основні ідеї щодо покращення якості вищої педагогічної освіти:

- гуманізація педагогічної освіти;
- демократизація педагогічної освіти;
- безперервність педагогічної освіти.

Стає очевидним, що представлені ідеї спрямовані на задоволення інтересів майбутніх вчителів та мають гуманістичну основу. Їх вплив на вдосконалення педагогічної освіти розкривається та конкретизується в сукупності принципів її функціонування та розвитку. З огляду на це проблема практичної підготовки майбутніх учителів набуває дедалі більшої актуальності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення теоретичного дослідження щодо практичної підготовки майбутніх учителів у педагогічних ЗВО, спираючись на вітчизняний та зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів минулого та сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб професія вчителя була затребуваною та цікавою для випускників шкіл, у педагогічних ЗВО створена система безперервної освіти «школа – ЗВО», в якій дотримано наступність основних програм профільного навчання та додаткової освіти з базовими курсами вищої педагогічної освіти в єдиному культурному просторі, що служить поштовхом до випереджальної освіти.

Випереджальна освіта означає, що у педагогічному ЗВО майбутній учитель отримує розвинені вміння проектування та модернізації освіти, братиме участь у дослідницькій діяльності в університеті та школі.

Наукова ідея випереджальної професійної підготовки учителя у педагогічному ЗВО полягає в тому, що освітній процес націлюється на формування таких якісних новоутворень студента, які закладають фундамент професійно-особистісного розвитку вчителя протягом усього професійного шляху та характеризуються незворотністю,

багатовимірністю та спрямованістю. Випереджальна професійна підготовка учителя у педагогічному ЗВО спрямована на освоєння компетенцій, необхідних майбутньому фахівцю для активної професійної діяльності як на найближчу, так і довгострокову перспективу. Ця підготовка передбачає проектування та реалізацію педагогічного процесу з освоєння знань, умінь, компетенцій, ціннісних орієнтацій, норм поведінки та педагогічного спілкування, спрямованих на становлення студента як суб'єкта, який відповідальний за розвиток своїх професійно значущих якостей, на розкриття внутрішніх ресурсів, необхідних для повноцінного виконання всіх видів професійної діяльності, функцій та ролей учителя. Педагогічний зміст випереджальної професійної підготовки учителя полягає у системному здійсненні переходу від пізнавально-предметно-розвиваючого до пізнавально-методологічно-розвиваючого типу освіти, що відображає трансформації, які відбуваються в українській освіті.

Базовими змістовними компонентами випереджальної професійної підготовки учителя у педагогічному ЗВО виступають: набуття студентами власної цілісної картини професійної реальності та ціннісно-сислової орієнтації на педагогічну діяльність, становлення та прояв суб'єктності у професійній діяльності, набуття здібностей та досвіду конструювання власної педагогічної системи. Принципами такої підготовки є:

- випереджальне відображення педагогічної дійсності на основі наукових досліджень для прогнозування змін в освіті, виявлення вимог до освітніх результатів, побудови ймовірних сценаріїв їх досягнення;

- інтеграція різних компонентів змісту підготовки на формування у студентів цілісних уявлень професійної дійсності;

- методологізація процесу підготовки та ініціювання методологічної рефлексії для освоєння студентами індивідуальних стратегій моделювання професійної діяльності.

Щодо практичної підготовки майбутнього вчителя, то основним її видом виступає педагогічна практика, орієнтована на здобуття професійних умінь та досвіду професійної діяльності.

Основними засадами практичної підготовки майбутніх вчителів є:

- зв'язок теорії та практики;
- послідовний та системний розвиток професійних умінь та навичок;
- функціональний зв'язок із майбутньою професійною діяльністю;
- наочність практичного навчання студентів;
- поступове посилення самостійності та відповідальності професійної діяльності;
- розвиваючий характер практичного навчання студентів.

На підставі цього мета практичної підготовки сприймається як єдність наступних аспектів: формування готовності до практичного застосування отриманих у ЗВО знань, умінь та навичок у школі, здатності виконувати функціональні обов'язки вчителя відповідно до вимог кваліфікаційних характеристик професії, готовності до продовження безперервної професійної освіти та самоосвіти.

Слід зазначити, що педагогічна практика є ефективною формою професійної підготовки студентів до майбутньої педагогічної діяльності, у процесі якої отримані теоретичні знання та методична підготовка реалізуються на практиці [5, с. 11].

Практична складова освітнього процесу професійної підготовки студентів у закладі вищої освіти педагогічного спрямування спирається на глибоку теоретичну підготовку, яка, у свою чергу, складається із дисциплін загального та професійного циклів.

Зауважимо, що у період педагогічної практики інтенсифікується процес формування педагогічних умінь та навичок. Це зумовлено наступними обставинами:

1. Практика проводиться в умовах, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності студентів (організація самостійної практичної діяльності практикантів щодо вирішення різних педагогічних завдань тощо).

2. Навчально-пізнавальна та навчально-практична діяльність студентів щодо оволодіння педагогічною наукою у процесі навчальних занять організується відповідно до логіки науки та у тісному зв'язку з теоретичним курсом.

3. Робота студентів у період практики будується за логікою практичної діяльності (відповідно до потреб школи та в межах програми практики).

У процесі практики необхідно моделювати практичну роботу майбутніх вчителів, яка буде оптимально адекватною реальній педагогічній діяльності.

Досвід організації педагогічної практики на сучасному етапі показує, що педагогічні колективи багатьох шкіл оцінюють ефективність педагогічної практики лише за рівнем допомоги студентів школі, а серед викладачів ЗВО – керівників практики нерідко трапляється суто утилітарний підхід до школи.

Разом з тим педагогічна практика є важливою ланкою системи «ЗВО – школа» та має значні можливості для органічної їх взаємодії, що передбачає досягнення двоєдиної мети: вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів та підвищення якості освітнього процесу в школі.

Слід зазначити, що головною метою всіх видів педагогічних практик є закріплення, поглиблення, удосконалення набутих теоретичних знань та вміння застосовувати їх у педагогічній діяльності,

розвиток професійних здібностей, вмінь та навичок організації освітнього процесу на уроці, адаптація та вдосконалення у майбутній професії [3, с. 12; 4, с. 5-6].

Педагогічна практика у педагогічних ЗВО – це складова частина освітнього процесу, що має на меті навчити студентів творчо застосовувати у практичній діяльності науково-теоретичні знання та практичні навички, а також сприяти розвитку у майбутніх учителів інтересу до науково-дослідної роботи.

Необхідно підкреслити, що в історії вищої педагогічної освіти основним вважався такий підхід до організації педагогічної практики, що передбачав організацію практики протягом усіх років навчання у ЗВО (безперервна педагогічна практика), чергуючи її з теоретичними заняттями. Пошук раціональних форм організації педагогічної практики у вітчизняній вищій школі призвів до розробки для ЗВО програм, у яких зміст педагогічної практики визначається через систему теоретичних знань та професійних умінь студентів, які формуються на різних її етапах.

Зараз педагогічна практика студентів у ЗВО проводиться на основі спеціально розроблених програм та передбачає ознайомлення з:

- навчально-матеріальною базою школи;
- навчально-виховною роботою у школі та в окремому класі;
- роботою учнівського самоврядування;
- позакласною та позашкільною роботою;
- трудовим, фізичним, естетичним, економічним, екологічним вихованням тощо.

Освітніми програмами та навчальними планами підготовки фахівців вищої освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди передбачені такі види практик:

- навчальна практика (1-4 курс);
- навчально-польова практика (1-3 курс);
- безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти (1-4 курс);
- організаційно-виховна педагогічна практика у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (3 курс);
- педагогічна практика в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти (2-4, 5 курс);
- науково-педагогічна практика у закладах вищої освіти (6 курс);
- науково-дослідна практика (6 курс) [6].

У період **навчальної практики** студенти спостерігають за освітнім процесом у школі, а також навчаються проводити уроки та долучаються до організації позакласної діяльності, щоб на п'ятому курсі бути готовими повністю виконувати обов'язки вчителя та класного керівника, або ж бути готовим працювати у закладі загальної середньої освіти, отримавши диплом бакалавра.

Основними завданнями **навчально-польової практики** є:

- розширення та поглиблення знань студентів про природу рідного краю, його екологічні проблеми та шляхи їх вирішення;
- вдосконалення професійних умінь та навичок проведення спостережень та екскурсій з молодшими школярами у природі;
- формування наукового світогляду, екологічного та естетичного виховання студентів;
- розвиток у студентів потреби у самоосвіті та самовдосконаленні навичок дослідження природи.

Під час **безперервної пропедевтичної педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти** практиканти спостерігають за освітнім процесом у школі та виконують різноманітні завдання. Студенти розуміють практичне значення професійних знань та потребу оволодіння ними. Знання з суспільних, психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін стають більш конкретними та дієвими. Під час практики у студентів з'являється можливість перевірити себе на правильність обраного професійного шляху, відповідність особистісних якостей вимогам педагогічної професії, уміння спілкуватися зі школярами, доводити власну думку, здатність об'єднувати школярів у єдину команду тощо.

Організаційно-виховна педагогічна практика у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку являє собою самостійну роботу студентів з дітьми в умовах літніх канікул як вихователів у оздоровчих таборах (міських та замських), на дитячих оздоровчих майданчиках, у позашкільних закладах (дитячих спортивних школах, будинках творчості дітей та молоді). Метою практики є формування у студентів професійно-педагогічних умінь та професійно значущих якостей особистості вихователя.

Головне завдання **педагогічної практики в установах загальної та спеціалізованої середньої освіти** – самостійна робота як учителя, організація процесу навчання та виховання школярів на уроках і в системі позакласної та позашкільної роботи. За період практики студенти повинні навчитися виконувати обов'язки вчителя-предметника та класного керівника. Також студенти залучаються до методичної роботи – діяльності, що спрямована на підвищення професійної підготовки. З цією метою практиканти знайомляться з планом роботи методичної ради школи, матеріалами методичного кабінету, відвідують відкриті уроки вчителів, беруть участь у методичних семінарах, предметних методичних об'єднаннях або в роботі творчих груп вчителів (для вирішення конкретних проблем), тижнях педагогічної майстерності, на яких вивчають передовий педагогічний досвід вчителів-методистів, старших вчителів,

знайомляться з нестандартними формами та методами проведення уроків.

Зауважимо, що важливим завданням педагогічної практики на молодших курсах навчання є цілеспрямоване спостереження за учнями та осмислення педагогічних явищ. «Головне у школі педагогічної культури, – писав В. Сухомлинський, – це живе спостереження явищ навчально-виховної роботи, міркування про ці явища, про взаємозв'язки та залежності між ними» [7, с. 8]. Саме практика надає можливості для цього спостереження і викликає потребу розібратися в суті та теоретично осмислити ті чи інші педагогічні явища, проаналізувати, де, коли, та за яких умов відбувся той чи інший факт, чи він випадковий, чи відображає тенденцію розвитку педагогічного явища, які причини його виникнення тощо. [1, с. 7].

Науково-педагогічна практика в закладах вищої освіти сприяє практичному опануванню магістрантами досвіду педагогічної діяльності. У процесі науково-педагогічної практики магістранти мають можливість отримати уявлення про дві основні складові діяльності сучасного викладача, який працює у ЗВО: викладацьку та наукову.

Науково-дослідна практика спрямована на розширення та закріплення теоретичних та практичних знань, здобутих магістрантами у процесі навчання, набуття та вдосконалення практичних навичок за обраною магістерською програмою, підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Цьогоріч усі практики на факультетах Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди проходять в дистанційній формі, що викликано воєнним станом в Україні, але це ніяк не вплинуло на якість практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Під час дистанційних практик студенти беруть участь в онлайн-конференціях на платформі Zoom шляхом створення інтерактивного онлайн-середовища на платформі Moodle, використовують в роботі веб-сервіс «Google Classroom», відвідують онлайн-уроки вчителів, а також самостійно проводять уроки та виховні заходи на базах ЗЗСО м. Харкова; користуються освітніми сайтами (Всеосвіта, На урок, Всеукраїнська школа онлайн); відвідують віртуальні бібліотеки, а також проходять онлайн-курси з отриманням електронних сертифікатів на платформах EdEra та Prometheus.

Необхідно підкреслити, що педагогічна практика лише тоді може стати ефективним засобом підготовки до педагогічної діяльності, коли власне у студента буде бажання стати справжнім учителем. Саме під час ознайомлення студентів з освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти відбувається початок процесу адаптації до майбутньої професійної діяльності.

Слід зазначити, що для оптимізації практичної підготовки студентів вітчизняних ЗВО буде

корисним досвід проведення педагогічної практики багатьма професійно-педагогічними закладами США. Так, у Лютеранському коледжі вільних мистецтв університету Віттенберга в Спрінгфілді штату Огайо педагогічна підготовка вчителя проходить шляхом глобального розуміння всіх процесів полікультурної освіти. Важливим компонентом педагогічної підготовки на період навчання у коледжі є проходження студентами стажування з педагогіки у міжнародному масштабі. Коледж встановив зв'язок з Американською школою – у Лондоні, Брюсселі, з Міжнародною школою у Берліні, з Міжнародною школою Мері Маунт Італії. Метою стажування є підготовка студента до педагогічної діяльності інших геополітичних, культурних та економічних умов. Робота та навчання в інших культурних та соціальних середовищах призводить до опанування студентами методів порівняльної педагогіки, що є необхідною та важливою характеристикою сучасного вчителя. Для нас є цікавим розуміння зарубіжними колегами результату професійної освіти, як набутої індивідом у процесі практики здатності до виконання функціональних обов'язків та рівень майстерності у професійній діяльності.

У Колумбійському коледжі освіти штату Південна Кароліна зміст підготовки вчителів має два напрями. Перший ґрунтується на «вростанні» студента в роль вчителя та формуванні здібностей застосувати свої вміння на практиці у школі. У цьому напрямі йде розвиток таких умінь, як планування педагогічної діяльності, організація процесу навчання, уміння оцінювати діяльність та певні факти, уміння взаємодіяти з усіма учасниками процесу навчання та виховання. Другий напрямок передбачає встановлення зв'язку між вивченими курсами та реальним освітнім середовищем, оскільки теоретичні курси педагогіки повинні обґрунтовувати практичну діяльність. Мета педагогічної практики полягає у формуванні та відпрацюванні комплексу цілої низки професійних умінь та навичок:

- вміння аналізувати педагогічні ситуації (спостереження за класом, аналіз процесу викладання);
- вміння реалізувати освітній процес;
- вміння планувати вплив на учнів;
- вміння регулювати, коригувати педагогічний процес та оцінювати отримані результати.

Після закінчення навчання студенти коледжу складають іспит на загальну компетентність. Головним завданням є розвиток професіоналізму: функціональна грамотність, професійна кваліфікація, професійна компетентність і культура особистості.

Педагогічна практика у коледжі штату Південна Кароліна має такі етапи:

- «клінічна практика»;

- «спеціальна практика»;
- «пасивна практика» (з метою спостереження та вивчення освітнього процесу у школі);
- відвідування адміністративних осередків освіти.

Тривалість педагогічної практики – 1,5 семестра. Вона спирається на об'єктно-діяльнісний підхід і саме на об'єкт спрямована увага студента.

В основі змісту педагогічної підготовки педагогічного факультету університету Мічигану лежить концепція когнітивної психології навчання, яка в центр процесу навчання та виховання ставить самого учня (дитиноцентризм). Зміст педагогічної підготовки реалізується у процесі вивчення тематичних програм: академічна програма навчання, гетерогенна програма навчання, навчальна програма про суспільство, складна перспективна програма. Кожна із цих програм передбачає проходження практики. Практика буває пасивна та активна. Метою педагогічної практики є вивчення проблем шкільної освіти: уроки, керівництво діяльністю окремих груп та всього класу [2].

Як бачимо, всі програми практичної підготовки професійно-педагогічних закладів США покликані забезпечити базову підготовку з педагогіки, навчити рефлексії, орієнтувати вчителя на безперервний саморозвиток та зростання в професії, допомогти майбутнім вчителям визначити свій шлях. Усі вищезазначені підходи до педагогічної практики орієнтовані підготовку майбутнього вчителя як професіонала і основним завданням визначають особистісний саморозвиток особистості майбутнього педагога.

Враховуючи зарубіжний досвід необхідно підкреслити, що в організації практики не можна допускати крайнощів – ані надмірної опіки студента-практиканта з боку керівників, ані повного звільнення практиканта від допомоги та контролю. Ефективність педагогічної практики часто визначається рівнем взаємодії університету та школи, співпрацею методистів та педагогічного колективу школи, застосуванням нових досягнень науки та передового педагогічного досвіду.

Зауважимо, що педагогічна практика має бути відповідним чином організована. Студенти повинні чітко усвідомлювати, яких саме результатів вони мають досягти у процесі педагогічної практики, знати її проміжні завдання, бути вмотивованими щодо досягнення її цілей. Важливу роль відіграє також контроль та оперативне керівництво педагогічною практикою.

До організації педагогічної практики та її проведення незалежно від її виду залучаються досвідчені викладачі ЗВО, які мають не менше двох років педагогічного стажу роботи в школі. На жаль, якісна організація педагогічної практики та детальні методичні рекомендації не завжди

допомагають студентам уникнути труднощів, які можуть виникнути під час практики.

До провідних принципів модернізації педагогічної практики студентів доцільно віднести:

- науковість (опора на наукові теорії, концепції, ідеї);
- поліфункціональність (розширення функцій);
- безперервність (забезпечення безперервного характеру);
- системність (розвиток та впорядкування системи педагогічних практик у ЗВО);
- варіативність (різноманітність видів, баз проведення практик);
- інноваційність (пошук та апробація нових підходів);
- мобільність (розвиток моделей, програм педагогічних практик, форматів їх реалізації);
- цифровізація, алгоритмізація організації та педагогічного супроводу (етапи, стадії);
- партнерство (поглиблення партнерських відносин у системі «ЗВО – школа»).

Отже, педагогічна практика – це важлива складова професійної підготовки майбутніх вчителів та необхідна ланка в системі вищої педагогічної освіти, яка доповнює та збагачує теоретичну підготовку студентів, створює можливості для закріплення та поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень професійних дисциплін для вирішення практичних завдань та сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку.

Аналіз динаміки практичної підготовки майбутнього вчителя в ХНПУ імені Г.С. Сковороди дозволяє констатувати наступність традицій у визначенні видів практик: від навчальної практики до безперервної пропедевтичної педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти, від організаційно-виховної педагогічної практики у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку до педагогічної практики в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти, від науково-педагогічної практики у закладах вищої освіти до науково-дослідної практики. Зберігається установка на системність та комплексність, співвідношення практичної і теоретичної підготовки протягом усього терміну навчання здобувачів освіти.

Висновки. Нові тенденції простежуються у зміні ціннісних установок з огляду на реалізацію гуманістичної парадигми, перехід на багаторівневу підготовку, регламентацію вимог компетентнісного підходу відповідно до основних видів діяльності майбутнього вчителя, варіативність реалізації основних професійних освітніх програм, що зумовлює особливу відповідальність ЗВО за розробку нормативної бази та програмно-методичної документації.

Спираючись на вищевикладене можна зробити висновок, що для покращення професійної

підготовки сучасних вчителів у педагогічних ЗВО варто акцентувати увагу на наступних аспектах:

– залучення до педагогічної професії мотивованих та підготовлених абітурієнтів передбачає створення розгалуженої мережі педагогічних класів;

– підготовку у педагогічному ЗВО необхідно здійснювати відповідно до вироблених ідей у процесі реалізації проєкту модернізації педагогічної освіти на основі модульного принципу організації змісту освіти;

– реалізація виховної програми педагогічного ЗВО має відбуватися у руслі формування громадсько-активної та соціально-відповідальної особистості;

– педагогічна практика має бути відповідним чином організована: студенти повинні чітко усвідомлювати, яких саме результатів вони мають досягти у процесі педагогічної практики, знати її проміжні завдання, бути мотивованими щодо досягнення її цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білоконний С. Організація керівництва педагогічною практикою – важлива умова формування рефлексивних умінь майбутнього вчителя. Вісник Чер-

каського університету: науковий журнал. Черкаси. 2008. № 142. с. 5-8.

2. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали. Київ. ДКС «Центр», 2017. 83 с.

3. Кара С. Організація керівництва педагогічною практикою – важлива умова формування професійної компетентності студентів. Рідна школа. 2006. № 6. С. 11-13.

4. Ковальчук В., Табачек І. Особистість вчителя: формування та розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: [монографія]. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 276 с.

5. Манчуленко Л. Формування творчого стилю діяльності майбутніх педагогів у процесі педагогічної діяльності: автореф. дис... кад. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2006. 22 с.

6. Наказ № 50-од від 22 квітня 2022 року «Про організацію практичної підготовки здобувачів вищої освіти та встановлення норм часу при плануванні та обліку навчальної роботи з керівництва практикою в 2022/2023 навчальному році». URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/nakazy/2022/N50_od_22.04.2022.pdf (Дата звернення 08.05.2023).

7. Сухомлинський В. Сто порад учителям. К.: Рад. Школа. 1988. 304 с.